



Eesti Varude Keskus

Materiaalse valmisoleku uuring 2024

Viola Murd

Jako Reinaste



Eesti Varude Keskus

AS Eesti Varude Keskus (EVK) on loodud Hädaolukorraseaduse alusel juulis 2021

EVK moodustab ja haldab riigi tegevusvarusid ja korraldab nende kasutuselevõtmist

Visioon

Oleme ühiskonna varustuskindluse viimane kaitseliin ja toimepidevuse eestvedaja

Missioon

Korraldame nutikalt koos partneritega riigi varustuskindlust

Eesti Varude Keskuse tegevussuunad



Kütusevaru

Vedelkütusevaru

Maagaasivaru



Toiduvaru

Toiduvareid

Toidu
toorainevaru

Toidu
kättesaadavuse
korraldamine



Tervishoiuvaru

Isikukaitse-
vahendite varu

Ravimite ning
meditsiini-
tarvikute varu

Veterinaarravimit
e varu



Toimepidevus ja logistika

Elutähtsa taristu
toimepidevus

Kriitiliste
teenuste
varustustugi

LNG vastuvõtu-
taristu

Varude uuringu tutvustus

Uuringu eesmärk on saada ülevaade, millised on kriitilised materiaalsed komponendid, millest sõltub sihtrühma teenuste osutamine või ülesannete täitmine, ning sellest tulenevalt, milliseid materiaalseid komponente on otstarbekas keskselt riigi tegevusvaruna varuda, et tagada riigi ja ühiskonna jaoks oluliste teenuste toimimine kriisi ajal.

Uuringuküsimused on:

1. Millised on riigi ja ühiskonna toimimiseks oluliste teenuste materiaalsed sõltuvused: **materiaalsed komponendid** ilma milleta teenus katkeb või kriitiline ülesanne jääb täitmata?
2. Milliseid materiaalseid komponente, lisaks olemasolevale riigitegevusvarule, oleks otstarbekas **varuda keskselt**?
3. Kuidas võiks materiaalne **varustus olla tagatud mitmetasandiliselt** (ettevõtja, KOV, riigi tegevusvaru)?

Varude uuringu tutvustus

Sihtrühmad on allpool toodud teenuste osutajatena ettevõtted ja kohalikud omavalitsused:

- 1. Ettevõtted:** ETOd - elektri, maagaasi, vedelkütuse, kaugkütte ja veega varustamine, teede sõidetavus tagamine, mobiil- tavatelefon ja andmesideteenus, kanalisatsioon. Lisaks tsiviilkriiside ja riigikaitse seaduse eelnõu (TSIRK) kohaselt lisanduvad ETOd: toiduga varustamine, ravimite kättesaadavus, raudtee, sadamate, lennuväljade ja kütuseterminalide toimimine jms.
- 2. Kohalikud omavalitsused:** ETOd - kaugküte, vesi ja kanalisatsioon, teede sõidetavus. Lisaks TSIRK eelnõu kohaselt KOV püsivad kriisiülesanded: koduteenus, väljaspool kodu üldhooldusteenus, asendushooldusteenus, turvakoduteenus, vältimatu sotsiaalabi (VÄSA), abivajavate ja hädaohus olevate laste, sealhulgas perekonnast eraldatud või kriisiolukorra tõttu perekonnast lahutatud laste abistamine, toimetulekutoetuse maksmine, lastehoiuteenus, alus- põhi- ja keskhariduse tagamine, oma territooriumil viibivate isikute teavitamise kriisiolukorras.

Varude uuringu tutvustus

Millistele olukordadele keskendume

Olenemata konkreetsest ohustsenaariumist, püüame leida teenuste sõltuvust materiaalistest komponentidest nõ „saartalituse“ tingimustes.

Näiteks olukorrad, kus kaubavahetus üle piiri on seiskunud, esinevad teenuste kontrollimatud katketused, siseriiklik kaubandus veel toimib, kuid kõiki kaupu pole enam saada jne.

Otsime materiaalseid komponente, milleta teenus katkeb või mõjutab oluliselt teiste teenuste osutamist.



Foto Rainer Sosi, Ringsu sadam

Varude uuringu tutvustus

Uuringu metoodika: kvalitatiivne uuring, kus andmeid kogusime struktureeritud intervjuude kaudu ja töötleme kategooriate alusel, mis võimaldavad teha järeldusi varude otstarbeka ja eesmärgipärase korralduse osas.

Valimi puhul võtsime arvesse, et esindatud oleksid elutähtsa teenuse (sh ka TSIRK eelnõu kohaselt tulevased) esindajad ja suuremad ettevõtjad oma valdkonnast. Kohalike omavalitsuste puhul erinevast piirkonnast, erineva suuruse ja elanike arvuga omavalitsused. Kaasasime võimalikult mitmekülgsete kriisikogemustega omavalitsusi, jälgides, et esindatud oleksid nii elutähtsa teenuse korraldajad kui ka need omavalitsused, kes täna seda ei ole. Uuringu põhitulemustest teavitame uuringus osalejaid enne tulemuste lõplikku vormistamist.

Uuringu järelduste põhjal tehakse ettepanekuid ja soovitusi kriisiaegsete varude edasiseks planeerimiseks ja korraldamiseks EVK juhtkonnale, asjaomastele ministriumitele ja ametitele, Riigikantseleile.

Varude uuringu tutvustus

Viisime läbi **39 intervjuud** ajavahemikul **juuli-september 2024**.

Intervjueerisime:

12 kohalikku omavalitsust - Tartu linn, Rakvere vald, Tallinna linn, Raasiku vald, Otepää vald, Narva linn, Ruhnu vald, Saaremaa vald, Pärnu linn, Võru linn, Setomaa vald, Anija vald.

24 ettevõtet - AS Elektrilevi, Elering AS, AS Gaasivõrgud, Utilitas AS, Terminal Oil AS, Sunly AS, Eesti Biogaasi Assotsiatsioon, Magnum AS, Elisa AS, Telia AS, Eesti Pagar AS, Sadala Agro OÜ, Nordic Milk OÜ, Tartu Mill AS, AS Tallinna Lennujaam, AS Tallinna Linnatransport, AS Eesti Raudtee AS, Trev2 Grupp AS, Verston OÜ, AS Tallinna Sadam, AS Emajõe Veevärk, AS Tallinna Vesi, Coop Eesti KÜ, AS Südamekodu.

3 riigiasutust - RIKS, RIA, Transpordiamet

Varude uuringu tutvustus

- Nimekiri materiaaletest komponentidest
- Intervjuude lühikokkuvõtted
- Uuringu lõppraport
 - Kohalikud omavalitsused
 - Ettevõtted

Soovitused KOV varustuskindlust mõjutavate tegurite osas

1. Sätestada **õiguslikult** KOVidele üldine nõue kriisivarude korralduseks.
2. Luua selgus nii KOV kriisivalmiduse kui ka kriisi lahendamise **kulude katmisest**
3. Määrata keskselt riskide hindamise ja valmisoleku planeerimise **metoodika**, mis hõlmab materiaalsete haavatavuste ja sõltuvuste kaardistamist ning nendest tulenevate riskide maandamist.
4. Sisustada **KOV vastutus ja tegevused ulatusliku evakuatsiooni korral ja vältimatu sotsiaalabi** tagamisel, mis hõlmavad ka vajalike vahendite korraldamist, ning anda KOVidele teada soovituslikud minimaalsed **teenuste mahud**, mis on kooskõlas riikliku strateegilise plaaniga, üleriigilisest riskipildiga ja teiste kesksete plaanidega.
5. Reguleerida püsivate kriisiülesannetena määratletud teenuste puhul **standardite ja nõuete muutmise kriisi tingimustes** ning teha protsess igas valdkonnas kõigile osapooltele üheselt arusaadavaks selge juhendmaterjalina.
6. Tagada iga KOVi jaoks **kriisivalmidusega praktiliselt tegelev inimene**, kes planeerib KOV püsivate kriisiülesannete täitmiseks vajalikud vahendid ja varustuse koostöös teiste KOVidega, ettevõtjatega ja riigiasutustega.
7. KOV kriisivalmiduse hindamisel, **hinnata** edaspidi ka püsivate kriisiülesannete täitmiseks vajalike **materiaalsete vahendite korraldust**.
8. Parandada infovahetust riigi tegevusvarude korraldusest ja varustuskindluse kesksetest lahendustest.

Õiguslikult eelnõu tasandil

- TSIRK eelnõu § 10 lg 6 Püsiva kriisiülesandega asutus ja isik peavad valmistuma talle määratud püsiva kriisiülesande täitmiseks, sealhulgas koostama käesoleva seaduse §-s 13 sätestatud korras riskianalüüsi ja §-s 15 sätestatud korras kriisiplaani ning tagama, et tal on ülesande täitmiseks vajalikud võimed, sealhulgas personal, vahendid ja varud.
- TSIRK eelnõu § 84 lõike 1 punktides 2–7 ja 9–11 sätestatud ülesande täitmise **kulud kaetakse riigieelarvest** osas, milles need ületavad ülesande täitmise laadi, mahtu ja täitmisega seotud kulusid olulisel määral, või kui tegemist ei ole oma elanikele teenuse osutamise kuluga. Kriisi lahendamiseks tehtud kulud kaetakse, kui KOVil tuleb osutada abi mitte oma elanikele. (vt TSIRK eelnõu § 85 lg 3) (Anija vald – reservi teema - ettepanekud riigile p 9)

Teenusstandardite ja nõuete muutmine

Püsivad kriisiülesanded ja elutähtsad teenused, mille puhul on nõuded kehtestatud seaduse tasandil, tuleb **reguleerida ka nõuete muutmine kriisiolukorras**. See aitab kasutada niigi nappe ressursse mõistlikumalt ja **tagada kõige kriitilisemad materiaalsed komponendid**.

- **Sotsiaalhoolekanne.** Kehtiv seadus hetkel tõesti ei anna võimalust KOVi teenuste standardeid ja nõudeid kriisiolukorras muuta. Vajalik luua võimalus selleks. SOM plaanib 2025 aasta lõpuks luua võimalused kriisiolukorras sotsiaalhoolekande teenuste nõuete/standardite muutmiseks.
- **Vee- ja kanalisatsiooni** osas on ebaselge, mis hetkel ja kelle poolt toimub joogivee nõuete alandamine ja reovee loodusesse laskmise lubamine. Kuna on palju vastutajaid – KOV, TeA, PTA, REM, SOM, KLIM siis on vaja eelnevalt luua selgus nõuete muutmise korras ja see ka vastavatesse plaanidesse kirjutada.
- **Haridus.** KOVi jaoks oluline, nõuete alandamine kriisiolukorras nii üldhariduskoolidele kui ka lasteaedadele. HTMilt lahendus 2025/26 aastal.
- **Toit.** Nõuded toidu ohutusele - käitlemisele, pakendamisele jne vt eelmine punkt.
- **Teehooldus.** Protsess on selge, kuid segadust tekitab võimalus, et sama olukorda tõlgendavad erinevad teenuse saajaderinevalt. Mõjutab materiaalsete ressursside kasutamist kriisiolukorras.

Riigi tegevusvaru - IKV

Kõik intervjueritud KOVID arvasid, et isikukaitsevahendeid ei ole mõistlik KOVIDel varuna hoida, kuna rotatsiooni ei ole ja tegemist on suhteliselt kiiresti aeguva varuga. Isikukaitsevahendid peaksid olema KOVIDe ettepanekul ainult keskselt korraldatud, arvestades ka KOVIDe teenuste vajadusi.

EVK on omalt poolt valmis tulevikus tagama varu eelkõige elanikkonnale (sh ka KOVIDele). See eeldab, et Sotsiaalministeerium vaatab üle isikukaitsevahendite nomenklatuuri ja kogused, et EVK võiks edaspidi hoida varu elanikkonnale, mitte tervishoiuasutustele.

Soovitus: Vaadata üle IKV vahendite nomenklatuuri ja kogused, et EVK võiks tagada varu eelkõige elanikkonnale (sh ka KOVIDele), mitte tervishoiuasutustele.

Riigi tegevusvaru – ravimid ja meditsiinitarvikud

Riigi ravimivaru on üldapteekides enammüüdavate ligi 200 käsimüügi- ja retseptiravimite ühe kuu varu.

Inimese enda varu - Raviameti soovitus, et käsimüügiravimeid oma leibkonna liikmete, sh lemmikloomade vajadusi arvestades oleks inimestel üheks nädalaks vajalikus koguses ja iga retseptiravimit vähemalt üheks kuuks vajalikus koguses.

Soovitused:

1. Ravimite varustuskindluse tõstmiseks arvestatakse kriisipoodide võrgustiku loomisel, et hoones asuks ka apteek ja ATM ning EVK poolt hangitav generaator teenindab ka neid, seda infot tuleks jagada ka kohalikul tasandil ja hankeid tehes.
2. Kaaluda hoolekandeesutustele toimepidevusnõuete kehtestamist, mis sisaldaks ka üldkasutatavate ravimite varu hoidmise nõuet (näiteks 2 nädalavaru).
3. EVK poolt jätkata info jagamist ravimivaru korraldusest ja kasutuselevõtust. [Apteeziravimid | Eesti Varude Keskus](#)

Riigi tegevusvaru - kütus

Riik tegevusvarus on vedelkütusevaru 90 tavatarbimise päeva mahus, 85% sellest hoiustatakse Eestis. Lisaks riigile kuuluvale varule on märkimisväärseid kommertsvarud ka Eestis tegutsevatel kütusefirmadel.

KOVidel puudus teadmine sellest, millistest tanklatest ja millistel tingimustel KOV kütust saab. Küsimusi tekitas, kas KOVil peaks olema oma kütusevaru või mitte.

Soovitused:

- KOVide kriisiplaanides kajastada edaspidi maksimaalset päevast kütusevajadust ja logistikaplaani (sh ka kuidas tagada kütusevedu generaatoritesse).
- KOVidel planeerida kütuse tarnimise korraldus - kas ise vahendeid soetades või leppida kokku kütusemüüja või mõne teise kohaliku ettevõtjaga.
- Koostöös kohalike ettevõtjatega, kellel on võimalik varu hoida ja kes suudavad varu roteerida, saavad KOVid ka osaliselt oma toimepidevuse tagamiseks kütusevaru hoida.
- Kriisitanklate osas on vajalik lähiajal luua selgus ka KOVide ja ETOde jaoks ning infot jagada, et KOVidel oleks võimalik planeerida kütuse logistika.

Riigi tegevusvaru - toit

Kommertsvaru hinnanguliselt 30-40 keskmise tarbimispäeva mahus valmistoodangut.

Riigi toiduvaru on moodustatud 10 protsendi Eesti elanikkonna toitlustamiseks ühe kuu jooksul (1800 kcal inimese kohta ööpäevas).

Varustuskindluseks kriisipoodide võrgustik - 110 poodi

Soovitused:

1. KOVis toitlustust pakkuvate asutuste puhul planeerida võimalusel esmane varu, arvestades asutuste roteerimis- ja ladustamisvõimekusi. (koolide, lasteaedade jt KOV asutuste toitlustajad jne)
2. KOVi asutuste toitlustamise hanketingimustes ja lepingutes tuleks edaspidi arvesse võtta, et vajadusel saab samu teenusepakkujaid kasutada ka kriisis erinevate abivajajate toitlustamiseks sh ka evakuatsiooni ja vältimatu sotsiaalabi kriisiaja vajadusi arvestades.
3. Kohalike ettevõtjatega (sh ka kriisipoodidega) on KOVidel võimalus vastavalt oma vajadustele kokku leppida, kas varude hoidmises, tarne korralduses või muudes eritingimustes lähtuvalt KOVi vajadustest ja ettevõtja võimalustest. Need kokkulepped võiksid tulevikus olla kajastatud ka KOV kriisiplaanides.
4. Anda ulatuslikuks evakuatsiooniks ja ulatuslikuks vältimatuks sotsiaalabiks soovituslikud mahud valmistumisel.

Ettepanekud kesksseteks lahendusteks

Generaatorid ja akupangad

- peaksid olema KOVidel. Äärmise vajaduse korral saab kasutada EVK generaatoreid ka hädaolukorra lahendamiseks, koordineerimine läbi RKK ja PÄA.
- Hoonete ehitusstandardid peaksid ette nägema generaatorite ühendamise nõude.

Alternatiivsete sideseadmed

- Vajalik koordineerimine, mis hõlmab ka ETO-sid ja KOVe.

Magamisvarustus;

- Ulatusliku EVAki ja vältimatu sotsiaalabi varu eelkõige.

Kütuse tarnimise korraldust kriisi ajal

- Kohalik partner vajalik leida.
- Võimalust osaleda riigi poolt läbi viidavates hangetes
 - On võimalik

Kokkuvõtteks

- KOVil oma territooriumil viibivate inimeste abistamiseks mistahes olukorras valmis olla.
- Oma asutuste ja tegevuste roteerimisvõimekuse piires (sööklate ladudes toiduvaru ja genekates-autodes paagid täis jne) võiks varu olla. Veel olulisem, et oleksid kokkulepped kellelt ja mida saab - kohalikud ettevõtjad, vabatahtlikud organisatsioonid, koostöö naaberKOVidega.
- Riigi tegevusvaru peab tagama hakkamasaamise ka pikale veniva kriisi korral. Kui kaua üks või teine kriis kestab, seda ei saa ette ennustada. Mida paremad varud ja varustuskindlus on igal inimesel ja asutusel, seda kauem peame riigina vastu..

Uuringu ajakava

- Uuringu ettevalmistav osa - juuli
- intervjuud KOVdega - august, september
- andmete analüüs - oktoober
- Arutelu KOVidega 17.10.
- Arutelud ametite ja ministriumitega november
- Uuringu tulemuste esitlemine ELVL-SIM tööruhmale 12.11
- Tagasiside uuringus osalenutelt 18.11
- Täpsustused osapooltega 22.11
- Uuringu vormistamine 25-28.11
- Lõppraporti esitamine 29.11





Aitäh!

